

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОЦІНКИ ЗБИТКІВ ВІД ПОРУШЕННЯ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ, ЄС І США

Панфйорова Лариса

*молодший науковий співробітник відділу промислової власності і комерціалізації
об'єктів інтелектуальної власності НДІ інтелектуальної власності НАПрН
України, оцінювач об'єктів права інтелектуальної власності
ORCID: 0000-0002-3226-5113*

У статті досліджено правове регулювання оцінки збитків, завданих порушенням прав інтелектуальної власності (ІВ) у правових системах України, ЄС і США. Виокремлено ключові особливості в рамках кожної юрисдикції. За визначенням автора, проблемним питанням української правозастосовної практики є відсутність уніфікованої методики з оцінки збитків від порушення прав ІВ, що знижує ефективність захисту останніх і, як наслідок, сприяє посиленню недобросовісної конкуренції. Запропоновано шляхи вдосконалення національного підходу до оцінки збитків, завданих порушенням прав ІВ.

Ключові слова: права інтелектуальної власності, неправомірне використання, оцінка збитків, майнова шкода

Постановка проблеми. Ефективна система захисту прав ІВ на сьогодні є стратегічним пріоритетом та рушієм економічного зростання і процвітання всіх цивілізованих держав світу. Слабкий захист ІВ посилює недобросовісну конкуренцію, оскільки дає змогу бізнес-конкурентам отримати переваги шляхом обману споживачів, підризу репутації та незаконного використання інновацій. Ефективний захист ІВ сприяє чесній конкуренції, стимулюючи інноваційні процеси — інвестування досліджень і розробок, зокрема фундаментальні наукові дослідження і практичну діяльність щодо створення нових продуктів, технологій, процесів чи послуг або вдосконалення існуючих.

Ситуація з обігом контрафактної продукції, що є наслідком порушення прав ІВ (підrobки, піратські товари), залишається актуальною як на світовому ринку, так і в Україні. Контрафактна продукція завдає значних збитків економіці та оцінюється у сотні мільярдів доларів кожного року. Згідно зі щорічним звітом Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСД), оприлюдненим у 2019 році, торгівля контрафактними та піратськими товарами становить 3,3 % світової торгівлі, що дорівнює 509 млрд дол., і цей показник продовжує зростати кожного року [1].

Глобалізація та зростання онлайн-торгівлі (наприклад, через маркетплейси — електронні торговельні майданчики, які є оптимізованою онлайн-платформою з надання продукції та послуг, де один і той же товар можна купити у кількох продавців, причому ціна на нього може відрізнятися) ускладнюють контроль за контрафактом. Злочинні мережі використовують складні логістичні ланцюги та цифрові платформи для поширення під-

робок. Міжнародні організації (WTO, WIPO, Interpol) та власники відомих світових брендів активно борються з контрафактом через посилення законодавства, технології відстеження (наприклад, блокчейн — розподілена база даних, що зберігає впорядкований ланцюжок записів) та співпрацю з митними службами.

В Україні проблема контрафактної продукції також є значною, особливо через війну, економічні виклики та слабший контроль на окремих територіях. За оцінками експертів, тіньовий ринок контрафакту охоплює значну частку в таких секторах, як алкоголь, тютюнові вироби, ліки, агрохімікати. Збитки від контрафакту в Україні обчислюються мільярдами гривень щорічно, що послаблює легальних виробників і зменшує податкові надходження [2].

Позитивними кроками в напрямі вирішення цієї проблеми вважається гармонізація законодавства України та ЄС у сфері захисту ІВ (у рамках Угоди про асоціацію), що «створює необхідні передумови для переходу до наступних стадій інтеграції, включаючи членство України в Євросоюзі, і тим самим допомагає залучити бізнесменів з країн-членів європейських інтеграційних об'єднань до більш активної діяльності в Україні» [3, с. 81]. Створено спеціальні підрозділи для боротьби з контрафактом, посилюється митний контроль, упроваджуються цифрові інструменти для захисту брендів.

Ефективний захист і охорона прав ІВ не обмежуються правовими та організаційними механізмами, які запобігають правопорушенням або припиняють їх. Вони обов'язково повинні охоплювати механізми, що забезпечують отримання правовласниками належного відшкодування матеріальних збитків, заподіяних унаслідок неправомірного використання об'єктів права інтелектуальної власності (ОІВ). З огляду на це актуальними є дослідження правового регулювання, методичних та практичних аспектів оцінки матеріальних збитків, заподіяних унаслідок порушення прав інтелектуальної власності.

Літературний огляд. Сфера ІВ є однією з найбільш складних та дискусійних з точки зору визначення матеріальної шкоди, зокрема упущеної вигоди правовласників, оскільки потребує належної нормативно-правової та методичної бази, а також вузькоспеціалізованих знань фахівців у судово-експертній діяльності. Проблеми оцінки майнових прав ІВ, зокрема збитків від порушення прав ІВ, розкрито у наукових працях як зарубіжних, так і вітчизняних авторів. Теоретичні та практичні розробки українських авторів: О. Бутнік-Сіверського, Т. Гусаковської, С. Максимова, І. Поліщука, О. Орлюк, Л. Федченко, Г. Андрощука, В. Федоренко, В. Коваленко, Л. Тимошик, а також зарубіжних дослідників: Е. Вальцескіні (E. Valceshini), Д. Керра (J. Kerr), К. Менара (C. Menard), Р. Рейлі (R. Reilly), Д. Русма (J. Roosma), Г. Сміта (G. Smith), Р. Швайса (R. Schweihс) та інших стали основою для створення методичних підходів до оцінки матеріальних збитків правовласників унаслідок порушення прав на ОІВ.

За результатами досліджень науковців НДІ інтелектуальної власності НАПрН України була опрацьована проблема розвитку правової та економічної теорії у сфері інтелектуальної власності щодо визначення збитків, завданих порушенням прав на об'єкти інтелектуальної власності, та розроблено методичні рекомендації з визначення таких збитків, а також підготовлено рекомендації та пропозиції щодо внесення змін до законодавчих актів України в цій сфері [4; 5].

Зокрема О. Бутнік-Сіверський акцентує увагу на необхідності комплексного підходу до оцінки збитків, що завдані порушенням прав ІВ. У його дослідженнях зазначається важливість об'єктивної оцінки та визначення розміру матеріальних збитків через використання як економічних, так і правових критеріїв [5, с. 50]. Науковець погоджується з таким підходом, оскільки лише комплексний аналіз дає змогу реально оцінити рівень збитків і забезпечити справедливе відшкодування для правовласника.

Досліджуючи методи визначення розміру збитків унаслідок порушення авторських прав, С. Максимов та І. Поліщук, акцентують увагу на тому, що порушення прав ІВ може мати тривалі негативні наслідки для економіки країни. Науковці пропонують ураху-

вати не лише прямі збитки, а й можливі втрати через припинення інноваційного розвитку [6, с. 391], що, на думку дослідників, є важливим аспектом, оскільки ІВ є драйвером інновацій і порушення прав на неї може призвести до значних втрат не тільки для конкретного правовласника, а й для економіки в цілому. Науковці пропонують інтегрувати методи фінансової оцінки збитків з правовими механізмами і вважають важливим визначити завдану шкоду не тільки у вигляді матеріальних втрат, а й через порушення економічної цінності ОІВ [6, с. 391]. Така позиція виглядає цілком прийнятною, оскільки матеріальні збитки можуть бути лише частиною більшої шкоди, яку не завжди можна виразити в грошовій формі.

Серед зарубіжних дослідників слід згадати наукові праці Дж. Л. Керра, який вважає, що на практиці дуже важко точно оцінити збитки, оскільки порушення прав ІВ має багато невизначеностей, зокрема в економічній цінності об'єкта. Він пропонує застосовувати експертні оцінки та враховувати можливість змін на ринку [7, с. 223]. Цей підхід видається справедливим, оскільки навіть експертні оцінки можуть мати певну похибку через постійну змінність ринкових умов. У свою чергу Р. Рейлі фокусується на оцінці збитків через порушення прав на торговельні марки та патенти. Він пропонує використовувати методи калькуляції втрат на основі продажів та аналогічних випадків порушення, що дає можливість максимально точно оцінити реальні фінансові збитки [8, с. 1–10].

Незважаючи на наявні вітчизняні та зарубіжні дослідження щодо оцінки збитків від порушення прав ІВ це питання потребує подальшого аналізу, враховуючи, зокрема, зміни, пов'язані з ухваленням Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту прав інтелектуальної власності» у 2023 році [9].

Крім того, на сьогодні немає єдиного методичного регулювання оцінювання матеріальних збитків, заподіяних неправомірним використанням ОІВ. Потребують доопрацювання й удосконалення також національні стандарти з оцінювання матеріальної шкоди правовласників від неправомірного використання ОІВ, що є актуальним для фахівців у галузі професійної оцінки, зокрема для цілей судово-експертної діяльності.

Метою дослідження є аналіз і вдосконалення законодавчого забезпечення, що регулює оцінку збитків від порушення прав інтелектуальної власності в Україні, ураховуючи досвід країн ЄС і США.

Виклад основного матеріалу. Необхідність оцінки збитків від неправомірного використання майнових прав ІВ є актуальним питанням сучасності та достатньо складним процесом, який залежить від специфіки законодавства конкретної юрисдикції. Проаналізуємо законодавство України, держав-членів ЄС і США в досліджуваній сфері.

Законодавство України, що регулює оцінку збитків від порушення прав інтелектуальної власності, базується на кількох нормативних актах, зокрема Цивільному кодексу України (ЦКУ) [10], Законі України «Про авторське право і суміжні права» [11] та інших спеціальних законах у сфері інтелектуальної власності.

Основним актом цивільного законодавства України є ЦКУ, який закріплює право на захист цивільних прав та інтересів (ст. 15), захист цивільних прав судом, включаючи відшкодування збитків (ст. 16), визначає, що збитки включають реальну шкоду (втрати, яких зазнала особа) та упущену вигоду або доходи, які особа могла б отримати (ст. 22); встановлює загальні засади захисту прав інтелектуальної власності, зокрема відшкодування шкоди (ст. 432).

Закон України «Про авторське право і суміжні права» передбачає можливість вимагати відшкодування збитків, включно з упущеною вигодою, або стягнення доходу, отриманого порушником унаслідок порушення ним авторського права або суміжних прав, або стягнення компенсації (ст. 55).

Закони України у сфері промислової власності, зокрема «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» (ст. 20) [12] та «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»

(ст. 34) [13], також встановлюють положення про відшкодування збитків та компенсацію за порушення прав на відповідні об'єкти промислової власності.

Аналіз положень наведених законодавчих актів України свідчить, що національне законодавство передбачає кілька способів визначення вартості та відшкодування збитків за порушення прав інтелектуальної власності.

Суд у випадках та в порядку, встановлених законом, може постановити рішення, зокрема, про відшкодування:

1. Реальних збитків — втрат, яких правовласник зазнав через порушення прав (наприклад, унаслідок зменшення об'єму продажів).
2. Упущеної вигоди — доходів, які правовласник міг би отримати за відсутності порушення.
3. Компенсації — разового грошового стягнення, що визначається судом замість відшкодування збитків або стягнення доходу на розсуд суб'єкта авторського права та/або суб'єкта суміжних прав. При визначенні розміру компенсації судом враховується тривалість та систематичність порушення, обсяг порушення (зокрема, з урахуванням території його поширення), сфера господарювання та наміри порушника, вина та її форми, а також інші об'єктивні обставини.
4. Ліцензійного еквівалента — суми, яку порушник мав би сплатити за законне використання об'єкта шляхом укладання ліцензійного договору (роялті), (п. 4-1 ч. 2 ст. 432 ЦКУ).

Крім того, національним законодавством України встановлено, що суд у випадках та в порядку, встановлених законом, може постановити рішення, зокрема, про:

- конфіскацію та знищення контрафактної продукції (ст. 52 Закону України «Про авторське право і суміжні права»);
- відшкодування моральної шкоди, якщо порушення завдало нематеріальних втрат (ст. 23 ЦКУ).

Особливості законодавчого регулювання оцінки збитків від порушення прав ІВ в Україні полягають у тому, що визначення вартості збитків значною мірою залежить від судового розсуду та наданих сторонами доказів, оскільки чіткі методичні рекомендації відсутні. Наприклад, у справі № 910/10951/17 Верховний Суд наголосив, що розмір збитків повинен бути обґрунтованим доказами, такими як договори, інвойси чи висновки експертів [14].

Економічна експертиза й оцінка збитків від порушення прав ІВ в Україні здійснюються на підставі нормативного та методичного забезпечення, визначеного Фондом державного майна України (ФДМУ). Однак слід вказати, що вітчизняна оціночна практика з оцінки збитків від порушення прав ІВ в основному спирається на загальні підходи, визначені Національним стандартом № 4 [15], Міжнародними стандартами оцінки (МСО) [16], і не має спеціалізованого методичного забезпечення. Зокрема Методика оцінки майнових прав інтелектуальної власності № 740 (далі — Методика 740) [17] орієнтована на визначення вартості об'єктів ІВ (для продажу, ліцензування), а не збитків від порушень. Крім того, вона є застарілою і не враховує сучасні реалії (наприклад, цифровий контент). На сьогодні єдиним методичним документом у сфері оцінки збитків є «Методика визначення матеріальної шкоди, яка завдана правовласнику внаслідок неправомірного використання об'єктів інтелектуальної власності (загальна)», що є науковою методичною розробкою Київського НДІСЕ Міністерства юстиції України та призначена тільки для судових експертів і потреб проведення судових експертиз [18].

У свою чергу економічна експертиза й оцінка визначення вартості збитків за порушення прав ІВ в Україні, яку мають право виконувати сертифіковані ФДМУ оцінювачі, ускладнюється відсутністю уніфікованої методики оцінки, затвердженої Фондом державного майна України.

Історично склалося, що оцінка збитків від порушення прав ІВ в Україні базується на загальних положеннях законодавства, судовій практиці та частково на методичних підходах, які застосовуються для оцінки вартості майнових прав ІВ. Такі роботи проводяться, як правило, в умовах гострої нестачі достовірних ринкових даних, а оцінки фахівців часто будуються на використанні емпіричних даних, що призводить до суттєвої різниці отриманих результатів. Така ситуація не сприяє довірі до таких оцінок і нівелює авторитет експертів.

Законодавство країн Європейського Союзу щодо відшкодування збитків за порушення прав ІВ. У країнах ЄС оцінка збитків базується на Директиві 2004/48/ЄС Європейського парламенту і Ради ЄС про забезпечення прав на інтелектуальну власність (далі — Директива) [19], яка встановлює принципи захисту прав ІВ, зокрема й відшкодування збитків. Національні закони держав-членів ЄС адаптують ці правила. Наприклад, у Німеччині — *Patentgesetz* (Закон про патенти) [20], у Франції — *Code de la propriété intellectuelle* (Кодекс інтелектуальної власності) [21]. Одним з основних принципів, встановлених Директивою, є необхідність сплати порушником повного відшкодування, яке включає реальні збитки (втрати), упущену вигоду та, якщо це доречно, моральну шкоду.

Для визначення збитків ст. 11 Директиви встановлює такі підходи:

1. Повне відшкодування збитків, яке включає реальні збитки (втрати), упущену вигоду та, за бажанням, моральну шкоду.
2. Використання ліцензійної аналогії, коли збитки розраховуються як сума, яку порушник сплатив би за законне використання ОІВ.
3. Розрахунок прибутку порушника, коли потерпілий може вимагати відшкодування у розмірі доходів, отриманих порушником від незаконного використання ОІВ.
4. Визначення штрафних збитків (*punitive damages*) — грошового відшкодування, яке призначається судом не лише для компенсації шкоди, якої зазнала потерпіла сторона, а й для покарання порушника.

Ці методи детально аналізуються у публікаціях Європейського офісу з інтелектуальної власності (EUIPO) [22]. У кримінальних справах оцінка збитків також розглядається у звіті Агентства Європейського Союзу зі співробітництва у сфері кримінальної юстиції, який аналізує різноманітні підходи в державах-членах, балансуючи між детальними розрахунками та практичними реаліями судових процесів [23].

Імплементация Директиви держав-членів ЄС у своє національне законодавство має і певні практичні особливості. Наприклад, у Франції більш поширеною є практика врахування моральної шкоди як додаткової компенсації за порушення прав ІВ [24]; у Німеччині для розрахунку збитків частіше застосовують ринкові ставки ліцензій [25]; у Польщі суди часто використовують настанови, отримані з практики Суду Європейського Союзу (СЄУ) [26].

Слід також зазначити, що згідно з Директивою, крім збитків, винна особа має відшкодувати юридичні витрати, до яких належать витрати на правничу допомогу та адвокатські гонорари, що певною мірою є стимулюючим фактором захисту прав ІВ у Євросоюзі (ст. 14). Держави-члени ЄС не мають єдиного методичного забезпечення оцінки матеріальних збитків правовласників через порушення прав ІВ, проте можуть застосовувати ринкові стандарти, визначені Директивою і національними законами. Загалом Директива 2004/48/ЄС вимагає, щоб методи оцінки збитків були справедливими, пропорційними та базувалися на об'єктивних даних (ринкові ціни, доходи порушників).

Узагальнюючи проведений аналіз, визначимо, що законодавство ЄС встановлює чіткі стандарти для розрахунку збитків, включаючи економічні втрати, несправедливі прибутки порушника та моральну шкоду, передбачає гнучкість методів і орієнтацію на ринкові реалії, завдяки чому забезпечує більш достовірні результати відшкодування збитків за порушення прав ІВ.

Законодавство США з відшкодування збитків за порушення прав ІВ. У США оцінка збитків за порушення прав ІВ регулюється окремими актами для кожного виду ІВ: Патентний акт (*Patent Act*) [27], Закон про авторське право (*Copyright Act*) [28], Закон Лангема (*Lanham Act*) щодо торговельних марок [29]. Ці нормативно-правові акти встановлюють чіткі рамки для компенсації, зокрема виплату фіксованої суми збитків та санкцій за умисне порушення.

Практика оцінки збитків у США включає різноманітні методи, залежно від виду ІВ, визначені Кодексом США [30]:

1. Відшкодування реальних збитків з одночасним стягненням прибутку, отриманого порушником. У цьому разі потерпілий може вимагати відшкодування не тільки фактичних збитків (*actual damages*), а й сплати прибутку, отриманого порушником через незаконне використання прав ІВ (15 U.S.C. § 1117).

2. Встановлення компенсації (фіксованих виплат). Відповідно до американського законодавства фіксована компенсація (*statutory damages*) за порушення прав ІВ може бути призначена в межах визначеного діапазону (наприклад, від 750 дол. до 30 тис. дол., а за умисне порушення — до 150 тис. дол.). При цьому суд повинен враховувати кілька критеріїв для визначення конкретної суми компенсації, зокрема: ступінь навмисності порушення, масштаб шкоди для правовласника, період порушення, повторні порушення, дії порушника після повідомлення про порушення (17 U.S.C. § 504; 15 U.S.C. § 1117; 15 U.S.C. § 1125; 35 U.S.C. § 284; 35 U.S.C. § 289; 18 U.S.C. § 1836).

3. Сплата потрійних збитків. Передбачається можливість потрійного відшкодування (*treble damages*) у разі умисного порушення, особливо у справах про патенти чи торговельні марки. Наприклад, у справі Disney проти VidAngel (2016) суд зобов'язав порушника виплатити значну компенсацію за порушення DMCA, базуючись на статутних нормах (35 U.S.C. § 284) [31].

Законодавчі рамки та методичне забезпечення визначення збитків за порушення прав ІВ у США включають 35 U.S.C. § 284 для патентів, 17 U.S.C. § 504 для авторського права, 15 U.S.C. § 1117 для товарних знаків і 18 U.S.C. § 1836(b) для комерційної таємниці.

Підсумовуючи результати проведеного дослідження, для порівняння законодавчого та методичного регулювання оцінки збитків в Україні, ЄС і США наведемо ключові аспекти у таблиці 1:

Порівняння нормативного регулювання оцінки збитків в Україні, ЄС і США

Таблиця 1

Критерій	Україна	ЄС	США
нормативна база	- ЦКУ (ст. 432, 1166); - спеціальні закони з охорони прав на ОІВ; - Національний стандарт оцінки ОІВ № 4; - Методика 740, - міжнародні стандарти оцінки	- Директива ЄС Directive 2004/48/EC (IPRED), - національні закони держав-членів; - методики: EIC/SME [32], EUIPO [33], WIPO [34], звіт Eurojust [23]	- Патентний акт, - Закон про авторське право, - Закон Лангема, - Кодекс США 17 U.S.C. § 504 (авторське право), 35 U.S.C. § 284 (патенти), 15 U.S.C. § 1117 (торговельні марки); - методичні документи AICPA [35]

Таблиця 1
Продовження

Критерій	Україна	ЄС	США
типи збитків	• реальні збитки (втрачені доходи, прибутки порушника); • компенсація на основі ліцензійної вартості	• фактичні збитки + прибуток порушника; • можлива фіксована сума (гіпотетична ліцензія)	• фактичні збитки, прибуток порушника; • фіксовані компенсації (до 150 тис. дол. за умисне порушення); • потроєння компенсації для навмисних порушень
моральна шкода	може бути врахована (особливо для авторського права)	прямо передбачена IPRED (Art. 13)	може враховуватись у вигляді посилених збитків (<i>enhanced damages</i>) або моральної шкоди (рідко)
штрафні (помножені) збитки	немає	не передбачено (проте не заборонено окремими державами ЄС)	є: штрафні збитки можуть бути помножені до 3 разів за умисне порушення (патенти, торговельні марки)
компенсація без доказування розміру шкоди	можлива фіксована компенсація	можлива модель розумного роялті (<i>reasonable royalty</i>)	фіксовані компенсації (на вибір правовласника)

Розроблено автором на основі проаналізованих вище джерел

Висновки. Дослідження нормативного регулювання оцінки збитків за порушення прав ІВ за законодавством України, Європейського Союзу та Сполучених Штатів Америки виявило наявність як спільних рис, так і певних розбіжностей.

ЄС має добре збалансовану систему регулювання оцінки збитків, гармонізовану між державами-членами. Високий рівень ефективності має система США, у якій існують чіткі, законодавчо визначені механізми оцінки збитків залежно від типу прав (патенти, авторські права, торговельні марки), які справляють значний стримуючий вплив на порушників прав ІВ.

Основна проблема нормативно-правового регулювання оцінки збитків від порушення прав ІВ в Україні полягає в тому, що економічна експертиза й оцінка спирається на загальні підходи, визначені вітчизняною оціночною практикою, і законодавчі норми, проте не має спеціалізованого методичного забезпечення. Як наслідок — практична реалізація оцінки збитків ускладнена відсутністю відповідних чітких критеріїв.

Отже, оцінка збитків за порушення прав ІВ в Україні на сьогодні потребує розроблення методичного забезпечення, адаптованого до цифрової економіки і затвердженого на державному рівні. Це запровадить більш чіткі стандарти, що зменшить суб'єктивність і полегшить захист правовласників у сфері інтелектуальної власності.

Перелік використаних джерел

1. *Trends in Trade in Counterfeit and Pirated Goods*. 2019. URL: https://www.oecd.org/en/publications/trends-in-trade-in-counterfeit-and-pirated-goods_g2g9f533-en/full-report.html (дата звернення: 05.08.2025).
2. Державна прикордонна служба України. Прикордонники викрили канал розповсюдження контрафактних підакцизних товарів. 25 лютого 2025 р. URL: <https://dpsu.gov.ua/uk/news/46208-prikordonniki-vikrili-kanal-rozprovysyudzhen-nya-kontrafaktnih-pidakciznih-tovariv> (дата звернення: 05.08.2025).
3. Киричун А. С., Шевчук Т. М. Гармонізація законодавства України та Європейського Союзу у сфері інтелектуальної власності. *Правничий вісник Університету «КРОК»*. 2019. №. 34. С. 81–89. <https://doi.org/10.31732/2707-9155-2019-34-81-89>.
4. *Визначення збитків, завданих неправомірним використанням прав на об'єкти інтелектуальної власності : методичні рекомендації* / Г. О. Андрощук, О. Б. Бутнік-Сіверський, Г. В. Прохоров-Лукін, І. Л. Шульпін. Київ: Інтерсервіс, 2018. 176 с.
5. *Теоретичні та методичні засади визначення збитків, завданих неправомірним використанням прав на об'єкти інтелектуальної власності [Текст] / [Г. О. Андрощук та ін. ; за наук. ред. О. Б. Бутніка-Сіверського] ; Нац. акад. прав. наук України, НДІ інтелект. власності*. Київ: Інтерсервіс, 2018. 94 с.
6. Максимов С. Й., Поліщук І. Ю. Підходи та методи визначення розміру збитків внаслідок порушення авторських прав на комп'ютерні програми. *Криміналістика і судова експертиза*. 2013. Вип. 58(1). С. 391–399.
7. Troxel R., Kerr W. *Calculating Intellectual Property Damages*. Thomson West, 2013. P. 1132.
8. Thurman C. J., Reilly R. *Cost Of Capital Calculations In Intellectual Property Valuation, Damages, And Transfer Price Analyses Disputes*. 2021. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3773146 (дата звернення: 05.08.2025).
9. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту прав інтелектуальної власності : Закон України від 20.03.2023 р., № 2974-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2974-20#Text> (дата звернення: 05.08.2025 р.).
10. Цивільний Кодекс України від 16.01.2023 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 09.04.2025).
11. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 01.12.2022 р. № 2811-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text> (дата звернення: 05.08.2025 р.).
12. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг : Закон України від 15.12.1993 р. № 3689-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12#Text> (дата звернення: 05.08.2025).
13. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі : Закон України від 23.12.93 р. № 3769-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12#Text> (дата звернення: 05.08.2025).
14. Огляд практики Верховного Суду у спорах щодо захисту прав інтелектуальної власності (окремі питання). Рішення, внесені до ЄДРСР за січень 2019 року — березень 2021 року / упоряд. правове управління (ІІ) департаменту аналітичної та правової роботи апарату Верховного Суду. Київ, 2020. 54 с. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/intel_vlasnist_27_05_2021.pdf / (дата звернення: 05.08.2025).

-
15. Національний стандарт № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності», затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 03.10.2007 р. № 1185. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1185-2007-%D0%BF#Text> (дата звернення: 05.08.2025).
 16. Міжнародні стандарти оцінки МСО-2020. URL: http://srrooo.ru/upload/iblock/01c/IVS_2020_black.pdf (дата звернення: 05.08.2025).
 17. Про затвердження Методики оцінки майнових прав інтелектуальної власності : наказ Фонду державного майна України № 740 від 25.06.2008 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0726-08#Text> (дата звернення: 05.08.2025).
 18. Методика визначення матеріальної шкоди, яка завдана правовласнику внаслідок неправомірного використання об'єктів інтелектуальної власності (загальна) / Н. Б. Климова, О. Є. Кияшко, В. С. Солнцев, Л. П. Тимошик. Київ: КНДІСЕ, 2021. 31 с.
 19. Директива № 2004/48/ЄС Європейського парламенту і Ради ЄС про забезпечення прав на інтелектуальну власність. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/253506___253571 (дата звернення: 05.08.2025).
 20. Patentgesetz. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_patg/englisch_patg.html (дата звернення: 05.08.2025).
 21. Code de la propriété intellectuelle. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/article_lc/LEGIARTI000029755776#:~:text=Il%20ne%20peut%2C%20sans%20autorisation,la%20marque%20de%20l'auteur. (дата звернення: 05.08.2025).
 22. Європейський офіс інтелектуальної власності (EUIPO). URL: <https://www.euipo.europa.eu/en/observatory/publications> (дата звернення: 05.08.2025).
 23. Calculation of damages in criminal IP cases. Eurojust. 2024. URL: <https://www.eurojust.europa.eu/publication/calculation-damages-criminal-ip-cases> (дата звернення: 05.08.2025).
 24. L'économie des droits de propriété intellectuelle. Eurojust. 2010. URL: https://www.eurojuris.fr/articles/economie-droits-proprietee-intellectuelle-7593.htm?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 05.08.2025).
 25. Damages under the IP Enforcement Directive a decade on – Germany. 2014. URL: https://www.osborneclarke.com/insights/damages-under-the-ip-enforcement-directive-a-decade-on-germany?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 05.08.2025).
 26. Damage in IP cases — Polish perspective. WIPO and Hungarian Patent Office. 2023. URL: https://www.wipo.int/edocs/mdocs/mdocs/en/wipo_webinar_tdc_2023_1/wipo_webinar_tdc_2023_1_www_603251.pdf?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 05.08.2025).
 27. Patent Act. URL: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/35/> (дата звернення: 05.08.2025).
 28. Copyright Act. URL: <https://www.copyright.gov/title17/> (дата звернення: 05.08.2025).
 29. Lanham Act. URL: <https://www.bitlaw.com/source/15usc/index.html/> (дата звернення: 05.08.2025).
 30. U.S.C. Кодекс США. URL: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text> (дата звернення: 05.08.2025).
 31. Copyright alliance. Disney v. VidAngel. URL: <https://copyrightalliance.org/copyright-cases/disney-v-vidangel/> (дата звернення: 05.08.2025).
 32. European Innovation Council and SMEs Executive Agency (EIC & SME Exec Agency). Fact sheet: Intellectual Property Valuation. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/190a635b%E2%80%91e08%E2%80%91e11ee%E2%80%91e19220%E2%80%91e1a75ed71a1/language%E2%80%91en> (дата звернення: 05.08.2025 р.).
-

-
33. European Union Intellectual Property Office (EUIPO). *European IP Helpdesk. Intellectual Property Valuation.* 2023. URL: https://intellectual-property-helpdesk.ec.europa.eu/publications/ip-valuation_en (дата звернення: 05.08.2025).
34. World Intellectual Property Organization (WIPO). *Valuing Intellectual Property Assets.* URL: <https://www.wipo.int/en/web/business/ip-valuation> (дата звернення: 05.08.2025).
35. American Institute of Certified Public Accountants (AICPA). *Calculating Damages in Intellectual Property Disputes: Practice Aid.* 2020. URL: https://www.aicpa-cima.com/resources/download/calculating-damages-in-intellectual-property-disputes?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 05.08.2025).

Panfiorova Larisa

junior researcher of the department of industrial property and commercialization of intellectual property objects of the Intellectual Property Scientific Research Institute of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine, evaluator of objects of intellectual property rights

Legal regulation of the assessment of damages from the violation of intellectual property rights in Ukraine, the EU, and the USA

The assessment of intellectual property rights is carried out for the purpose of determining and calculating damages caused as a result of their violation, which belongs to the competence of judicial experts and appraisers in the field of intellectual property. However, the issue of the methodical support of such an assessment remains unsolved since today in Ukraine, there is no single methodical regulation of the assessment of damages caused by the improper use of intellectual property rights objects.

The purpose of this article is to identify problem areas of Ukrainian legislation in the field of assessing damage from violation of intellectual property rights based on the study of legislation, methodological support, and practical experience in the jurisdictions of the EU, and the USA. The study showed that the assessment of damage for violation of intellectual property rights in Ukraine, the EU, and the USA has common features, such as compensation for lost income and recovery of income received by the offender, but differs in details. Compared to Ukraine, the EU and the USA have more developed legal mechanisms that provide more effective protection. The practical implementation of the assessment of damage from violation of intellectual property rights in Ukraine is complicated by the need for evidence, insufficient judicial or economic expertise, as well as the lack of clear assessment criteria, and needs to be improved.

Economic expertise and assessment of damage from violation of intellectual property rights in Ukraine is based on general approaches determined by domestic assessment practice and legislative norms, but does not have specialized methodological support. Such assessments are often made in conditions of an acute shortage of reliable market data, and expert assessments are frequently based on empirical data. It is concluded that in order to effectively protect intellectual property rights and improve the accuracy of economic assessment, it is necessary to develop a modern methodology adapted to the digital economy and clearer evaluation standards, which would reduce subjectivity and facilitate the protection of copyright holders.

Keywords: intellectual property rights, misuse, damage assessment, property damage

*Рекомендовано засіданням відділу промислової власності і комерціалізації
об'єктів інтелектуальної НДІ інтелектуальної власності
(протокол № 11 від 29.10.2025 р.)*

Подано / Submitted: 02.09.2025

Доопрацьовано / Revised: 04.11.2025

Прийнято до публікації / Accepted: 11.11.2025